

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

**Directoraat-generaal
Bedrijfsleven & Innovatie**
Directie Regio

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Datum 22 december 2022
Betreft Voortgang landelijke beleidslijn Grip op grootschalige
bedrijfsvestigingen

Ons kenmerk
DGBI-DR / 22569417

Bijlage(n)
1

Geachte Voorzitter,

De motie van het lid Bontenbal¹, ingediend tijdens het 2-minutendebat Ruimtelijke Ordening², verzoekt de regering -in afstemming met provincies- een landelijke beleidslijn en een afwegingskader op te stellen om nieuwe grootschalige distributiecentra op ongewenste plekken te voorkomen. Daarnaast vraagt de motie de regering om provincies en gemeenten op te roepen 'restrictief om te gaan met verzoeken tot de bouw van nieuwe distributiecentra op ongewenste plekken'. Met deze brief wordt uw Kamer geïnformeerd over de voortgang in deze, mede namens de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) en de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW). De motie Bontenbal staat niet op zich, het coalitieakkoord "Omzien naar elkaar", heeft een aanpak aangekondigd.

Context

Ruimte voor bedrijven is belangrijk. In bedrijven werken mensen die er hun boterham verdienen, toegevoegde waarde leveren en zijn de aanjagers van transitie. Grootschalige distributiecentra maken onderdeel uit van economische waardeketens, zorgen voor bevoorrading van de supermarkten en bezorgen onze pakketjes. Goed ontsloten distributiecentra zijn mede van belang om negatieve effecten op mobiliteit en milieu te beperken.

Gelijktijdig zien we dat de snelle groei van met name grootschalige distributiecentra in de afgelopen jaren ook wordt ervaren als verrommeling van het landschap. Daarnaast zijn er zorgen over toenemend ruimtegebruik, verduurzaming en de huisvesting van arbeidsmigranten.

Beschikbare ruimte voor grootschalige distributiecentra is beperkt aanwezig. Ook kwalitatief goede ruimte voor grootschalige productiebedrijven, (circulaire) bouwen en maakindustrie en fabrieken voor hernieuwbare energieproductie wordt schaars. Terwijl de vraag naar grootschalige ruimte aanwezig blijft, ingegeven door de verduurzaming van de industrie (circulair en energie), digitalisering, woningbouw en ons koopgedrag. Deze vraag kan maar deels worden ingepast op bestaande terreinen. Er zullen ook nieuwe plekken gevonden moeten worden. En daar ligt

¹ Motie Bontenbal c.s. Kamerstuk 29383, nr. 377

² 27 september als vervolg op het commissiedebat Ruimtelijke Ordening van d.d. 14 september 2022

natuurlijk een uitdaging. De ruimte in Nederland is schaars. We willen dat grootschalige bedrijfsvestigingen op een kwalitatief goede manier een plek in krijgen. Ook grootschalige distributiecentra.

**Directoraat-generaal
Bedrijfsleven & Innovatie**
Directie Regio

Ons kenmerk
DGBI-DR / 22569417

Belangrijk is een nieuwe balans tussen de economie, het ruimtebeslag ervan en de omgevingskwaliteit. Reden dat de provincies en het Rijk al in het voorjaar hebben afgesproken intensief samen te werken. De motie Bontenbal ondersteunt de ambitie om een nieuwe balans te vinden, en roept op tot meer grip op de vestiging van met name grootschalige distributiebedrijven.

Ruimte vraag logistiek

De uitgifte van ruimte aan grootschalige distributiecentra is de afgelopen jaren ongeveer 250 hectare per jaar geweest³. Eind 2020 stond er in totaal 4.300 hectare aan logistiek vastgoed (dit is gelijk aan ongeveer 0,15% van het totaal landgebruik van Nederland). Ongeveer 75% van het logistieke vastgoed is ten behoeve van Nederlandse consumenten en (regionale) bedrijven.

De verwachting is dat de behoefte voor logistiek vastgoed groter dan 2.500 m² per pand in de periode 2022 tot en met 2040 in totaal met 1.200 tot 2.200 hectare zal toenemen⁴. De drijvers achter deze toekomstige groei zijn met name de transitie opgaven naar een circulaire economie en de trend om meer voorraden aan te leggen in verband met de kwetsbaar gebleken aanvoer, waardeketens en strategische autonomie. Het online koopgedrag van de maatschappij groeit vermoedelijk ook nog door, mede als gevolg van een toenemende bevolking.

Grootschalige bedrijfsvestigingen, inclusief distributiecentra, hebben een belangrijke functie in onze maatschappij. Zij geven werk aan mensen, en zorgen voor welvaart. Maar dat niet alleen. De bedrijventerreinen zijn ook belangrijke plekken om de energietransitie vorm te geven. Zij bieden mogelijkheden voor energie-opwek, en onderlinge energie-uitwisseling. De groei van bedrijventerreinen zal op termijn niet volledig op de geplande bedrijventerreinen gefaciliteerd kunnen worden. De ruimte is daar niet altijd voor beschikbaar. Er zal beroep gedaan moeten worden op nieuwe plekken, waarbij ruimtelijke kwaliteit en het voorkomen van negatieve impact op de omgeving gewenst is. Bovendien zien we dat grote distributiebedrijven ondanks verdergaande robotisering een beroep doen op de inzet van arbeidsmigranten, wat eveneens leidt tot een bredere maatschappelijke impact (o.a. over huisvesting en de beschikbaarheid van sociale voorzieningen).

Het is kortom belangrijk om deze vraagstukken die gepaard gaan met extra groei en zijn impact in samenhang te blijven te zien en daarop te sturen. Reden dat we samen met provincies hierin optrekken.

Aanpak Grip op grootschalige bedrijfsvestigingen (Grip)

In de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is een aanpak gericht op grootschalige (logistieke) bedrijfsvestigingen al aangekondigd. Deze aankondiging is gedaan om de invloed van verspreide locaties op het landschap en extra mobiliteit te beperken en het logistieke systeem en onze economie te versterken. Rijk en provincies zijn samen verantwoordelijk voor het ruimtelijk beleid. Provincies bepalen in overleg met gemeenten waar bedrijven kunnen uitbreiden en

⁴ Over de periode 2016 -2020 is dit de groei van het logistiek vastgoed, bron: NVM, logistiek vastgoed in cijfers.

bedrijventerreinen mogen worden aangelegd. En het Rijk richt zich op zijn beurt op de nationale belangen, zoals de versterking van het vestigingsklimaat op een ordentelijke wijze ingepast in de leefomgeving.

**Directoraat-generaal
Bedrijfsleven & Innovatie**
Directie Regio

Ons kenmerk
DGBI-DR / 22569417

Afgelopen voorjaar hebben Rijk en provincies met elkaar afspraken gemaakt om meer ***grip op grootschalige bedrijfsvestigingen*** (Grip) te bereiken. In Grip gaat het om bedrijventerreinen die geschikt zijn voor nieuwe vestingen groter dan 5 hectare, met als doelen:

1. Een succesvol, duurzaam en economisch verantwoord vestigingsbeleid voor grote bedrijfsvestigingen dat bijdraagt aan de economische en ruimtelijke kwaliteit, rekening houdt met mobiliteitseffecten.
2. Partijen streven naar zorgvuldig ruimtegebruik, het behoud van openheid van het landschap en kwalitatief en kwantitatief voldoende, multimodaal ontsloten bedrijventerreinen.

De aanpak Grip betreft dus niet alleen een aanpak voor grootschalige distributiecentra, maar ook nieuwe vestigingen van grootschalige productiebedrijven, bouw- en maakindustrie, datacenters van 5 tot 10 hectare en fabrieken voor hernieuwbare energieproductie⁵. Door meer onderscheid te maken in de type grootschalige vestigingen kan beter bepaald worden welke locaties voor welke functies geschikt zijn en of zij met andere functies gecombineerd kunnen worden. Met de uitwerking van het programma Werklocaties⁶ zetten we in op het borgen van (kwalitatief) voldoende ruimte voor bedrijvigheid op de goede plek. De aanpak en resultaten van Grip vormen onderdeel van dit programma Werklocaties. Het programma Mooi Nederland⁷ wil belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde borgen bij het ordenen van de ruimte. Met wenkende toekomstperspectieven en concrete inrichtingsoplossingen op gebiedsniveau laten we zien hoe we ons land kunnen inrichten met toevoeging van ruimtelijke kwaliteit. Daarnaast willen we onverantwoorde druk op het mobiliteitsnet voorkomen. Dat betekent het voorkomen van zoveel mogelijk 'pendel'-mobiliteit door het creëren van nabijheid van aanvoer, afzetmarkt en/of werknemers, en het beter benutten van bestaande infrastructuur door clustering op de juiste plekken. Daarbij zetten we ook in op een modal shift van weg naar water en/of spoor, en synergie-effecten met de afspraken die in het BO MIRT van november dit jaar zijn gemaakt⁸.

Rijk en provincies hebben op 8 april jl. bestuurlijke afspraken gemaakt om te werken aan de volgende actielijnen:

1. Afstemmen bovenregionale ruimtebehoefte en komen tot clustering
2. Beter benutten van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking en afspraken maken over het opstellen van kwantitatieve behoefte-ramingen
3. Opstellen van een handreiking voor regionale meerwaarde
4. Opstellen van een toolkit voor hergebruik van bestaande bedrijventerreinen
5. Opstellen van een handreiking duurzame ruimtelijke inpassing & inrichting
6. Het gezamenlijk monitoren van de afspraken

Gezamenlijke regie is nodig, waarbij interprovinciale samenwerking noodzakelijk is om het bedrijventerreinenbeleid adequaat te laten functioneren en ongewenst

⁵ Het gaat niet om terreinen voor winning van grondstoffen, olie, gas energie en water en agrarische doeleinden, zoals kassen. Hyperscale datacentra, groter dan 10 ha en meer dan 70 MW aansluiting horen hier ook niet bij.

⁶ Kamerbrief: "Ruimte voor economie" (14 oktober 2022).

⁷ Op 6 juli 2022 is Programma Mooi Nederland gestart (kenmerk 2022-0000363972).

⁸ Kamerbrief: "Bestuurlijke Overleggen MIRT 9, 10 en 11 november 2022, voortgang MIRT, moties en toezeggingen MIRT" (14 november 2022)

overloopeffecten te vermijden. Als gevolg van de motie Bontenbal c.s. worden de actielijnen deze maanden versneld uitgewerkt. Drie ministeries⁹, de individuele provincies en IPO werken nu intensief samen aan de uitvoering binnen die actielijnen. Via de aanpak zijn ook vertegenwoordigers van de logistieke sector, VNO-NCW, Metaalunie en landschapsexperts actief betrokken. De voortgang die we daarin boeken leidt momenteel tot contouren van een beleidslijn, inclusief afwegingskader. De inzet hiervan is een goede koppeling van de (her)ontwikkeling van grootschalige bedrijfsvestigingen aan nationale infranetwerken, een versterking van (bestaande) clusters gericht op regionale en nationale meerwaarde, een efficiënt gebruik van de ruimte in de bestaande clusters door ook de koppeling te leggen met hergebruik, verduurzaming, vergroening, modal shift en een goede landschappelijke inpassing.

Verschillende provincies nemen inmiddels meer regie op grootschalige bedrijfsvestigingen. We zien steeds meer beleidsvorming om op uitbreiding te sturen, te clusteren en kwalitatieve afwegingen (zoals toegevoegde waarde aan de brede welvaart en in structurele banen) te maken over welk bedrijf op welke locatie gevestigd kan worden. De provincies herkennen de zorgen die uit de motie Bontenbal spreken en hebben aangegeven - aanvullend op de lopende afspraken - zich in te willen spannen om te zorgen voor een landelijk afwegingskader, met ruimte voor regionale verschillen. Met de provincies zal het Rijk dat afwegingskader opstellen om in de komende jaren in de praktijk toe te passen. Daarnaast hebben provincies aangegeven onderling te gaan samenwerken als het gaat om ruimtelijk economisch beleid, inclusief de doorwerking naar gemeenten. Met provincies concretiseren we in de komende maanden de beleidslijn, het afwegingskader en de aangeboden interprovinciale samenwerking.

We moeten echter wel vaststellen dat overheden vrijwel niet meer juridisch kunnen sturen op bedrijfsvestigingen waarvoor al bouwvergunningen zijn afgegeven. We zien positieve ontwikkelingen. Op 16 november jl. is met vertegenwoordigers van onder meer de logistieke sector gesproken. De logistieke sector (h)erkent de onvrede en het spanningsveld tussen ruimtevraag en de rol van logistiek en werkt zelf aan oplossingen, bijvoorbeeld door een kwaliteitskader voor distributiecentra op te stellen. Door het toepassen van een kwaliteitskader krijgen naast de logistieke functionaliteit ook aspecten als ruimtelijke inpassing, meervoudig ruimtegebruik en esthetiek een nadrukkelijke plek. Goede praktijkvoorbeelden zijn er nu al te vinden, zoals in Venlo, Lansingerland en Utrecht (Lage Weide). Er wordt momenteel ook gebouwd aan een circulair distributiecentrum van 4,5 hectare in Almelo. De kennis en expertise die daar wordt opgebouwd wordt gedeeld met RVO¹⁰. Een aantrekkelijke werkomgeving is een belangrijke overweging in de concurrentiestrijd om personeel.

Vervolg Grip in relatie tot de motie Bontenbal

De beleidslijn en afwegingskader waar de motie om vraagt, is op 7 december jl. met provincies verkend in een bestuurlijk overleg Grip. De provincies hebben daar aanvullende afspraken op de actielijnen gepresenteerd, onder andere voor het versterken van de interprovinciale samenwerking en regionale doorwerking. De beleidslijn wordt momenteel met provincies uitgewerkt. Onderdeel van de beleidslijn is een afwegingskader voor nieuwe bedrijventerreinen. Het afwegingskader, dat rekening houdt met ieders verantwoordelijkheid, moet leiden

⁹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, ministerie van Economische Zaken en Klimaat en ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

¹⁰ <https://www.logistiek.nl/185745/bleckmann-realiseert-grootste-circulaire-dc-van-nederland>

tot een evenwichtige aanpak van grootschalige bedrijfsvestigingen op goede locaties waarmee de regionale en nationale economie ook is gediend. Bij de keuze van locaties wordt nadrukkelijk gekeken naar regionale meerwaarde, randvoorwaarden voor inpassing zoals clustering, meervoudig en duurzaam ruimtegebruik (denk aan zon op het dak) en sturen op ruimtelijke kwaliteit. Er zijn grote regionale verschillen, die zullen vragen om maatwerk waar het gaat om zaken als locatiekeuze en landschappelijke inpassing. We betrekken hier ook nationale keuzes bij, onder andere de goederenvervoercorridor, energie, water en nationaal landschap. De vaststelling van de beleidslijn en afwegingskader is voorzien voor het eind van het eerste kwartaal 2023. De uitwerking zal in de loop van het jaar plaatsvinden via het omgevingsbeleid. Het afwegingskader werkt ondersteunend door in decentrale en nationale ruimtelijke instrumenten.

Naast de eerdergenoemde overheden en stakeholders, betrekken we in de volgende fase ook de VNG in het proces. Gemeenten zijn immers verantwoordelijk voor het bestemmen en de aanleg van bedrijventerreinen. Daarmee wordt mede invulling gegeven aan de wens van de Kamer voor meer sturing op grootschalige distributiecentra.

Vervolg Grip in omgevingsbeleid

Interbestuurlijke samenwerking (Rijk, provincie en gemeente) is onmisbaar om meer grip te krijgen op grootschalige bedrijfsvestigingen. In het vervolg van de aanpak Grip zal duidelijk worden hoe de beleidslijn en het afwegingskader doorwerking krijgt in de aanscherping van de NOVI van het Rijk (aangekondigd voor 2024). Op korte termijn werken provincies onder regie van het IPO aan bestuurlijke afspraken die tot uitdrukking komen in de uitwerking van de provinciale uitvraag¹¹ en de daaruit volgende arrangementen (eind 2023). Provincies pakken dit voortvarend op en we zien veel actie gericht op de interprovinciale afstemming met betrekking op grootschalige bedrijfsvestigingen. Daarbij wordt ook naar het provinciaal instrumentarium ten behoeve van ruimtelijke ordening gekeken, waaronder de borging richting gemeenten. Synchronoos en in nauwe samenwerking werken Rijk en provincies in het Programma Werklocaties en het Programma Mooi Nederland aan (nieuwe) instrumenten, breder dan alleen het omgevingsbeleid. In bijlage 1 is de samenhang met diverse beleidstrajecten aangegeven.

Tot slot

Met deze aanpak vertrouwen we op een gezamenlijk proces waarin ruimte voor economie en ruimtelijke kwaliteit (beter) samengaan. Om aan de wens van de Kamer te voldoen kom ik in samenwerking met de minister voor VRO, de minister van IenW en de provincies in het eerste kwartaal van 2023 met een landelijke beleidslijn voor grootschalige bedrijfsvestigingen en daaruit afgeleid een formulering voor een afwegingskader.

M.A.M. Adriaansens
Minister van Economische Zaken en Klimaat

¹¹ Kenmerk 2022Z24894 "Provinciaal startpakket fysieke leefomgeving".

Bijlage 1
Samenhang Grip met andere programma's en beleid

Directoraat-generaal
Bedrijfsleven & Innovatie
 Directie Regio

Ons kenmerk
 DGBI-DR / 22569417

Beleid	Samenhang met Grip
Nationale Omgevingsvisie	<p>Hanteren van afwegingsprincipes: combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies, kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal en afwentelen wordt voorkomen. Het combineren van ruimtevragers en bundelen van hun ruimtebeslag kan de puzzel in een gebied makkelijker maken. Daarnaast zijn water en bodem sturend voor de ruimtelijke inrichting. In de NOVI is een voorkeursvolgorde voor grootschalige distributiecentra opgenomen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aantoonbare behoefte in provinciale behoefteeraming 2. Inpassen op bestaande (te herstructureren) bedrijventerreinen 3. Uitsluitend op een (beperkt) aantal aangewezen clusterlocaties 4. Duurzame ingerichte/ingepaste clusters, multimodaal, circulair, multifunctioneel
RO Brief MVRO	<p>Ruimtelijke ordeningsbrief van de minister met het fundament voor de ontwikkeling van het nationaal ruimtelijk beleid. Een deel van de keuzes zal op nationaal niveau moeten worden gemaakt. De grote urgente opgaven krijgen vorm via de verschillende nationale programma's van de verschillende ministeries in het fysieke domein en worden gebundeld in de (uitwerking van) de provinciale puzzels (12x).</p>
Programma ONS Landschap	<p>Initiatiefnemer van programma Grip op grote bedrijfsvestigingen. Ontwikkelen van handelingsperspectieven om de landschappelijke impact zo klein mogelijk te houden met voorstellen voor clustering, landschappelijke inpassing en duurzame inrichting.</p>
Programma Werklocaties	<p>Kamerbrief (d.d. 14 oktober 2022) 'Ruimte voor economie' kondigt het Programma Werklocaties aan. In de kamerbrief stelt de minister van EZK een aantal prioriteiten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Verduurzaming van de industrie; 2. Campussen als brandpunten voor onderzoek- en innovatie ecosystemen; 3. Een blijvend goed vestigingsklimaat voor het mkb. Veel mkb-bedrijven zijn gevestigd op bedrijventerreinen verspreid over Nederland; 4. Een passende ontwikkeling van grootschalige bedrijfsvestigingen. <p>Het programma bouwt voort op de tussentijdse uitkomsten van Grip over grote bedrijfsvestigingen. Het programma richt zich op het borgen van voldoende ruimte voor bedrijvigheid op de juiste plek voor de maakindustrie, onderzoek en innovatie en logistiek. Nationale keuzes worden onder meer gemaakt over clustering van grote bedrijfsvestigingen.</p>
Industriebeleid en ondernemersklimaat	<p>De verdere uitwerking van de contouren van het Programma Werklocaties is ook een uitwerking van het bredere bedrijventerreinenbeleid gericht en efficiënte allocatie van de fysieke ruimte voor het realiseren van de industriedoelen uit de Industriebrief</p>

	van 8 juli jl. ¹² en de ruimtelijke aspecten verwoord in de ondernemersklimaatbrief van 14 oktober jl. ¹³
Programma Mooi Nederland	Ontwikkelen van concrete inrichtingsoplossingen met aandacht voor voldoende gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde voor complexe thema's die op gebiedsniveau spelen. De drie perspectieven uit de Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei jl. zijn de basis. 'Clusters van grootschalige bedrijfsvestigingen (B1)' is één van de 9 thema's binnen het perspectief 'Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie. Er komt een set van ontwerp- en inrichtingsprincipes en een inventarisatie van instrumenten die nodig zijn om de plannen daadwerkelijk uit te kunnen voeren.
Programma NOVEX	Voorleggen startpakket (18 nov 2022) aan elke provincie met de ruimtelijke opgaven en dan samen het Rijk komen tot een ruimtelijke puzzel (juli 2023) en tenslotte afspraken over het ruimtelijk arrangement (oktober 2023). Dat laatste zijn afspraken over hoe de ruimtelijke puzzel naar de praktijk te vertalen. Meer grip krijgen op grootschalige bedrijfsvestigingen is onderdeel van de ruimtelijke opgaven.
Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen	De bedrijventerreinen bieden kansen voor verduurzaming en hebben ook een ruimtelijke component, te weten het vastgoed en de omgeving. De verduurzamingsopgave is een belangrijke aanjager voor verdergaande herontwikkeling en hergebruik van bedrijventerreinen. Naast dat grootschalige nieuwe vestigers duurzaam moeten worden ingericht en ontwikkeld, ontstaat er ook een mogelijkheid om nieuwe uitleg van bedrijventerreinen te beperken, omdat bestaande bedrijventerreinen hiermee een nieuwe impuls krijgen. Het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen koppelt in een gebiedsgerichte aanpak aanpalende beleidsonderwerpen en programma's binnen de verschillende departementen; denk bijvoorbeeld aan het energienetwerk, proces gebonden energie, klimaatadaptatie, circulaire economie, mobiliteit, enz.

¹² Kamerbrief: "Het verschil maken met strategisch en groen industriebeleid"

¹³ Kamerbrief: "Strategische agenda voor het ondernemingsklimaat in Nederland"